

Seleucia

Sayı XI - 2021

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XI

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsuz yayınlanmaz, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Erek
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Figen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 11

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Dr. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E-posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık - Türkçe

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.

Dağ. Paz. Gıd. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.

Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara

Tel: 0312 419 85 67

Sertifika no: 20193

www.bilginkultursanat.com

e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 11 | Mayıs 2021

Building-in Time: The Complicated
Lives of Roman Civic Structures in
Asia Minor

*Zaman İçinde İnşaat: Küçük Asya'daki
Roma Kentsel Yapılarının Karmaşık
Yaşamları*

Diane Favro

11

Kazı Verileri Işığında Olba'nın Erken
Yerleşim Tarihi

*The Early Settlement at Olba in Light of
Evidence from Olba Excavations*

Emel Erten

33

Victoria & Albert Museum'dan Sardes'e
Uzanan Bir Yanlış Anlama

*A Misunderstanding from the Victoria &
Albert Museum to Sardis*

Fikret K. Yegül

49

Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik
Yerleşmesinin Kalkolitik Dönem

Hane Organizasyonu: Bileşik Bir Yapı
Kompleksi Örneği

*Chalcolithic Household Organization of
Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik
Settlement: An Example of a Compound
Building Complex*

Erkan Gürçal - Burçin Erdoğan

67

Boncuklu Höyükte Deneysel Kerpiç Ev
Yapımı ve Taban Sıvası Uygulamaları
Üzerine Bazı Gözlemler

*Some Observations on Building an
Experimental Mud-Brick House and
Plaster Floor Implementation at Boncuklu
Höyük*

Gökhan Mustafaoğlu

89

Ankara'dan Isis ve Harpokrates Betimli

Sihirli Yüzük Taşları ve Amuletler
*Magical Gems and Amulets with Isis and
Harpokrates from Ankara*

Melih Aslan - Yavuz YeğİN

113

Olba Kazıları Late Roman 1
Amphoraları ve Arkeometri Sonuçlarının
Değerlendirilmesi

*Evaluation and Archaeometric Results
of Late Roman Amphorae 1 from Olba
Excavations*

Safiye Aydın - Erkan Alkaç -

Murat Eroğlu - Yusuf K. Kadioğlu

137

Olba'da Hıristiyanlığın İlk İbadethanesi:
"Mağara - Kilise"

*The First Sanctuary of Christianity in
Olba: Cave-Church*

Murat Özyıldırım - Yavuz YeğİN

175

Olba Su Kemerı
Cavidan Yegül Erten
Kağıt Üzerine Çini Mürekkebi Eskiz

IN MEMORIAM
CAVIDAN YEGÜL ERTEN
(1933-2020)

PRAEFATIO

Dünyanın Covid-19 salgını ile mücadele ettiği zamanlar yaşamaktayız. Bu koşullar altında, her ne kadar kaybettiklerimizin acısı ve kısıtlanan hayatlarımız bizleri olumsuz yönde etkilese de, bilimsel çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Değerli meslektaşlarımızın katkılarıyla Seleucia'nın XI. sayısını sizlere yine zengin bir içerikle sunuyoruz.

Bu sayıda, her zaman olduğu gibi, Olba ile ilgili çalışmalara yer verdik. Kentin en erken arkeolojik verilerinin değerlendirildiği makalenin sadece Olba için değil, bölge arkeolojisi bakımından yankı uyandıracağını düşünmekteyiz. Olba Geç Roma seramik amphora örneklerinin incelendiği çalışma da özgün içeriğiyle ilgi çekici olacaktır. Olba'da yıllar önce saptanan Mağara Kilise ile ilgili değerlendirme, bölgenin Erken Hıristiyanlık Dönemi arkeolojisi bakımından aydınlatıcı niteliktedir.

Elbette ki, Seleucia'nın XI. sayısı sadece Olba çalışmaları ile kısıtlı kalmamakta; arkeoloji dünyası için ilgi çekici ve önemli başka makaleler de yer almaktadır. Bunlardan ikisi, prehistorya çalışmalarından oluşmakta; bir diğeri ise yüzük taşlarını ve amuletleri konu almaktadır. Küçük Asya'daki Roma mimarisinin ilgi çekici bir yönünü tanıtan bir başka makale, zaman içinde kentlerdeki anıtsal binaların sürdürdükleri hayatın detaylarını bize yansıtmaktadır.

Anadolu'daki eski çağ yerleşim merkezlerinin sundukları tarihsel ve doğal dokunun 19. yüzyılda Batılı gezginlerin ve ressamların ilgisini çekmekte olduğunun güzel bir örneği, Sardes Artemis Tapınağı'na ait resimlerdir. Bunların Londra'daki Victoria and Albert Museum'da bulunan iki örneğini ayrıntılı olarak inceleyen ve müze-arkeoloji disiplinlerinin ilişkilerini sorgulayan makalenin ilginizi çekeceğinden kuşkumuz yoktur.

Bu sayıda sizlere duyurmak istediğimiz bir haber, Olba Kazıları Başkanlığı'nın Ardahan Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Yavuz Yeğîn'e devredilmiş olmasıdır. Olba'daki arkeolojik araştırma ve kazılarda 2001 yılından beri başkanlık görevini üstlenen Prof. Dr. Emel Erten'den sonra, Dr. Yavuz Yeğîn'in de başarılı olacağına inancımız tamdır. Uzun zamandır Olba ailesinin bir bireyi olan Dr. Yavuz Yeğîn'e en iyi dileklerimizi sunuyoruz.

Covid-19 salgınının bizlerden aldığı nice can içinde çok değerli bir yakınımızın da bulunmasından dolayı kederliyiz. Kazımızın ambleminin yaratıcısı, resimleriyle çok sayıda arkeolojik kitaba değer katan, nice arkeoloji tezinin çizimlerini yapan, tablolarında ören yerlerine yer veren Ressam Cavidan Yegül Erten'i 2020 yılında yitirdik. Onun aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyoruz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Dr. Murat Özyıldırım

PREFACE

Despite struggling with Covid-19 that continues to threaten the world and the limitations imposed by the pandemic, we managed to continue our scientific research and are pleased to present the new issue of Seleucia with contributions of our colleagues,

This volume contains a couple of articles on Olba such as the one on the earliest archaeological evidence from the site that will be interesting not only for the settlement history of the site but for the whole region. Another study on the Late Roman amphorae from Olba will attract attention of scholars working on pottery. The evaluation of the cave church which was discovered in Olba many years ago will be of particular importance for the history of early Christianity in the region.

“Seleucia” is not limited to the articles on Olba: Studies on different fields of archaeology and various regions are part of the eleventh issue; such as two articles on prehistory, one article on ring stones and amulets and another on Roman architecture in Anatolia with a very interesting approach to the changes during the lives of the civic buildings.

The interest of early travelers and artists in the historical and natural texture of ancient sites and monuments has always been an intriguing subject for Anatolian archaeology. The careful study of two watercolors of the Temple of Artemis at Sardis in the Victoria and Albert Museum in London asks timely questions to museum-archaeology relationships. We believe it will be of major interest to our readers.

An event we would like to announce is the transfer of the direction of Olba excavations from the former director Prof. Dr. Emel Erten to Dr. Yavuz Yeğin of Ardahan University. We wish success to Dr. Yavuz Yeğin who has been a member of Olba family for a long time.

Cavidan Yegül Erten, who contributed to many archaeological books and dissertations with her drawings and paintings as well as being the creator of the logo of the Olba excavations, an artist with an interest in archaeological sites that was reflected in her paintings, passed away during the pandemic of 2020. We will always remember her with love and respect.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Dr. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Boncuklu Höyükte Deneysel Kerpiç Ev Yapımı ve Taban Sıvası Uygulamaları Üzerine Bazı Gözlemler

Gökhan Mustafaoğlu*

Öz

Deneysel Arkeoloji, geçmiş hakkındaki bilgilerimizde diğer arkeolojik araştırma yöntemleriyle doldurulamayan boşlukları doldurmaya yönelik bir yaklaşımdır. Bir arkeolojik deney, maddi kültür ve/veya arkeolojik olguların üretimi, kullanımı ve/veya oluşumunu pratik olarak test ederek her zaman belirli bir araştırma sorusunu cevaplamalıdır. Deneysel Arkeoloji'de, arkeolojik kayıtlara doğrudan atıfta bulunarak bir hipotezin test edilmesi temel aktivitedir; çünkü elde edilen bilgilerin sadece arkeolojik buluntuların incelenmesiyle öğrenilmesi imkânsızdır. Benzer bir şekilde Deneysel Arkeoloji, arkeolojik kanıtlara dayanarak geçmişi yorumlamak için kullanılan farklı yöntem ve tekniklerin bir birleşimidir. Aynı zamanda geçmiş insan etkinliği ve davranışı ile ilgili sorulara dayanan bir uygulamalı çalışmadır. Bu çalışma ile çevre koşullarının, yapıların, aletlerin ve evsel nesnelerin yeniden inşa edilerek ve yaratılarak anlaşılması amaçlanır. Bu bağlamda, Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait bilgiler ve kazılardan elde edilen veriler temel alınarak bir ev yapmak ve ev içi ve dışı yaşam pratiklerini deneyimlemek amacıyla 2014 yılından itibaren Boncuklu Höyük'te deneysel arkeoloji çalışmaları sürdürülmektedir. Çalışmaların sonucunda, yapım sürecini belirleyen dinamikleri ve tüm mimari unsurların elde edilmiş, uygulanış biçimleri ve kaynak alanlarını belirlemek ve birbirleriyle olan etkileşimlerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Buna ek olarak, deneysel evin yapısal bütünlüğünün ve mimariyi oluşturan bütün unsurların doğal şartlardan nasıl ve ne derecede etkilendiği de periyodik olarak gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deneysel Arkeoloji, Neolitik, Boncuklu Höyük, Kerpiç, Sıvalı Taban.

* Dr. Öğr. Üyesi Gökhan MUSTAFAOĞLU, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. E-posta: gokhan.mustafaoglu@hbv.edu.tr
orcid no: 0000-0002-9726-172X

Some Observations on Building an Experimental Mud-Brick House and Plaster Floor Implementation at Boncuklu Höyük

Abstract

Experimental Archaeology is an approach for filling gaps in our knowledge about the past, which cannot be filled through other archaeological research methods. An archaeological experiment must always answer a specific research question through practically testing production, use and/or formation of material culture and/or archaeological features. In Experimental Archaeology, testing a hypothesis in direct reference to the archaeological record is the core activity because the information gained should be impossible to obtain from solely examining archaeological artefacts. Along similar lines, experimental archaeology is a combination of different methods and techniques used to generate an interpretation of the past based on archaeological evidence. It is also a form of hands-on study based on questions about past human activity and behavior. Understanding is achieved through the action of reconstruction and recreation of environmental conditions, structures, tools, domestic objects, and so forth. In this regard, Experimental Archaeology studies have been carried out at Boncuklu Höyük since 2014 in order to build a house and experience domestic and outdoor practices on the basis of the knowledge about the Pre-Pottery Neolithic Period and data from excavations. The aim has been identifying the dynamics of the construction process and the acquisition, application and deposit areas of all architectural elements and their interactions with each other as a result of the studies. Additionally, how and to what extent the structural integrity of the experimental house and all the elements constituting its architecture are affected by the natural conditions are periodically observed.

Key Words: Experimental Archaeology, Neolithic, Boncuklu Höyük, Mud-brick, Plaster Floor.

Giriş

Boncuklu Höyük'ün tarihlendirildiği dönemin doğası gereği arkeolojik bilgiye ulaşmak kolay değildir. Bu nedenle son 14 yıldır disiplinlerarası çalışma prensipleri esas alınarak kazı ve diğer araştırmalar sürdürülmektedir. Özellikle kerpiç ev yapımının ve ev içi yaşam pratiklerinin nasıl uygulanmış olabileceğine dair bilgilerin bir kısmı arkeolojik kazılardan bir kısmı da Boncuklu Höyük'te sürdürülen deneysel arkeoloji çalışmalarının sonuçlarından elde edilmektedir. Deneysel Arkeoloji, kazı ve

araştırmalardan elde edilen arkeolojik bilginin niteliğinin çeşitlenmesinde ve bu bilginin sağlıklı olarak yorumlanmasında kullanılan, araştırmanın yeni sorularla zenginleşmesini sağlayan önemli bir araçtır. Bir başka deyişle, geçmiş hakkında daha iyi bir anlayış elde etmek için “kontrol edilebilirlik” ve “yeniden canlandırma” prensiplerine dayanan bir dizi farklı yöntem, teknik, analiz ve yaklaşım kullanan arkeolojik araştırma yöntemlerinden birisidir. Bu tanıma ek olarak, Deneysel Arkeoloji arkeolojik yorumlamayı geliştirmek amacıyla hipotezler üretmek ve arkeolojik bilgiyi test etmek için nesnelere sistemlere kadar geniş bir çeşitlilikle geçmişi kontrollü olarak yeniden inşa etmek olarak tanımlanabilir¹. Bu süreçte klişe bir analogik yaklaşımın tuzağına düşmemek için iyi tahlil edilmiş disiplinler arası bir yaklaşımla çalışmaların sürdürülmesi önemlidir. Bu şekilde deneysel süreci sadece teknik bir yaklaşım olarak değil, aynı zamanda onun davranışsal/duyusal ve psikolojik geri bildirimlerini insan, mekân, teknik ve malzeme bağlamında deneyimlemek olarak da tanımlamak mümkündür.

Deneysel Arkeoloji'nin tanımına yönelik olarak Reynolds, salt bir tanım değil disiplinin temelini oluşturan ve birçok çalışmada da esas alınan beş ana öğeyi sınıflandırmıştır²:

1. Yapı: Arkeolojik kanıtlara dayanan bir yapı (örneğin ev) için varsayıma dayalı bir tasarımın test edildiği 1:1 ölçekli yapıların inşa edilmesi.
2. Süreçler ve işlev deneyleri: Geçmişte işlerin nasıl yapıldığı üzerine araştırmalar. Bu, hangi araçların ne için kullanıldığı, nasıl kullanıldığı ve diğer teknolojik süreçlerin nasıl olduğuna dair araştırmaları içerir.
3. Simülasyon: Arkeolojik kayıtların oluşum süreci ve çökme sonrası tafonominin deneysel olarak incelenmesidir. (Örneğin organik kalıntıların gömülmesi veya mezar uygulamaları sonrasında mezar çukurunda veya gömüdeki yapısal değişimlerin gözlemlenmesi).
4. Olasılığın denenmesi: Genellikle yukarıdaki üç kategorinin hepsini birleştiren, büyük ölçekli, çoğu zaman görece yavaş değişen karmaşık sistemleri (örneğin tarım gibi) araştırır ve beklenmedik veya nadir olayların (aşırı ve değişken hava koşulları gibi) neden olduğu ortam değişimlerinin de kayıtlar altına alındığı çalışmalar.
5. Teknolojik yenilik: Arkeolojik tekniklerin kendilerinin gerçekçi senaryolarla denenmesi. Bunun iyi bir örneği, arkeolojik veriler esas

1 Mathieu 2002, 1.

2 Reynolds 1999, 158.

alınarak yeniden inşa edilerek daha sonra gömülen bir arkeolojik alan üzerinde jeofizik ekipmanın test edilmesi olabilir.

Boncuklu Höyük'te farklı konular üzerinde sürdürülen deneysel çalışmaların her biri kendi dinamiklerine sahipse de geniş anlamda arkeolojik yorumlamaya olan katkısı nedeniyle ortak bir amaç taşımaktadır. Çalışmalar, yukarıda verilen tanımlamalara ve kabul görmüş uygulamalara paralel olarak aşağıda sıralanan amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir³ :

- Arkeolojik veriyi test etmek.
- Deneysel çalışma sürecinde ortaya çıkan varsayımları test etmek.
- Arkeolojik veri ile paralel sorunların, tercihlerin ve becerilerin farkındalığını sağlamak.
- Arkeolojik veri ve deneysel çalışmaların yorumlamasında kullanılacak yeni sorular üretmek.
- Deneysel sürecin davranışsal/duyusal ve psikolojik geri bildirimlerini deneyimlemek.
- Arkeolojik veriyi bir boyut kazandırma yoluyla görselleştirmek.

Çalışmalar, Boncuklu Höyük ve yerleşim dinamikleri, deneysel arkeolojinin tanımı, kerpiç yapımına yönelik karışım elde edilmesi ve yapım süreci, deneysel ev yapım dinamikleri ve son olarak ev içi uygulama örneği olarak et tütsüleme ve ilik elde etmeye yönelik deneysel pişirme çalışmaları olarak ele alınmıştır.

Boncuklu Höyük

Boncuklu Höyük Çatalhöyük'ün 9,5 km kuzeyinde, Konya'nın Karatay ilçesine bağlı Hayıroğlu Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır (**Lev.1**)⁴. Höyük, adını yüzey araştırmaları sırasında ele geçen ve halen üzerinde görülebilen çok sayıda boncuk buluntusundan almaktadır. 2006 yılından itibaren sürdürülen kazılar doğrultusunda gerek Yakın Doğu Arkeolojisi ve gerekse Anadolu Arkeolojisi için son derece önemli bir süreç olan yerleşik hayata geçişin izleri aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Höyük mevcut verilere göre yaklaşık olarak MÖ 8300-7800 yılları arasına tarihlenir. Bu tarihler esas alındığında höyükteki yerleşimin Çanak Çömleksiz Neolitik'in en erken safhalarından başlayarak geç safhalarına kadar sürdüğü görülür. Çatalhöyük'ten yaklaşık bin yıl öncesine ait bu yerleşimin, Çatalhöyük'e çok yakın bir konumda bulunması ve Çatalhöyük'te gözlemlenen çok

3 Mustafaoğlu - Bar-Yosef 2016, 36.

4 Levha 1 için kaynak: Fairbairn ve diğ. 2014, 802.

gelişmiş bir sembolizmin en erken örneklerini içeriyor olması bağlamında değerlendirildiğinde, Çatalhöyük'ün "öncüsü" olarak nitelendirilebilir⁵.

Boncuklu Höyük projesinin iki temel ve önemli amacı bulunmaktadır:

1. Yerleşik hayata geçişin ve tarım ve hayvancılıkla uğraşan toplulukların ilk ortaya çıkışlarını belgelemek ve Yakın Doğu arkeolojisinde gözlenen ve konuyla ilgili olarak ileri sürülen görüşlere daha geniş ve inandırıcı bir açıklama getirmek.

2. Çatalhöyük'te yaşamış olan insanların öncülerini, orada gözlenen hayli gelişkin Neolitik kültürün kökenini ve dikkat çeken sanatsal ve sembolik yapısını araştırmak⁶.

Dönem ile ilgili paradigmanın genellikle Levant Bölgesi'nde yapılan araştırmalar sonucunda yerleşik hayata geçiş, besin üretimi ve hayvancılığa yönelik faaliyetlerle ilgili görüşler ve modeller çerçevesinde şekillendiği görülür. Bu bağlamda genel görünüm; Anadolu'dan elde edilen bilgilerin Yakın Doğu'daki diğer bölgeler ile kıyaslandığında görece az olması nedeniyle Levant Bölgesi'ne atfedilen kavramların referans alınması refleksi şeklindedir. Ancak, son yıllarda Orta Anadolu, Yakın Doğu modelleri için öngörülen görüşler temel alındığında, yerleşik hayata geçiş ve tarımın incelenmesi açısından son derece önemli bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır⁷.

Yerleşim Dinamikleri

Çalışmanın bu bölümünde deneysel çalışmaların esas alındığı ve yerleşimi karakterize eden unsurlara değinmekte yarar vardır. Yerleşimin genel görünümü, birbirlerinden farklı olarak konumlanmış ve tekrar eden bir şekilde yenilenen oval biçimli kerpiç duvarlı evler, ev içi uygulamalar (işlevsel, sembolik ve ritüel), ev içi/dışı mezarlar, taş/kemik aletler, boncuklar ve yerleşik avcı toplayıcılara ait beslenme-avlanma ve zanaat pratiklerine yönelik izlerden oluşmaktadır.

Oval planlı, yaklaşık 50 cm derinliğinde temel çukurlarına sahip yapıların (Lev.2) görüldüğü Boncuklu Höyük mimarisinde elle yapılmış ovalimsi kerpiç tuğlalar kullanılmıştır. Buna ek olarak ahşap ve diğer organik kökenli hafif malzemelerin de yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenir. Ahşabın çatıyı destekleyici bir unsur olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Yerleşmenin

5 Baird ve diğ. 2012, 2013, 2018.

6 Baird ve diğ. 2012; Baysal 2013, 82.

7 Mustafaoğlu 2017, 32.

Holosen'in erken safhalarında tamamen sulak, bataklık türü bir arazide yer alıyor olması, yapı malzemesi olarak kullanılabilir çeşitli malzemelere kolayca erişilmesine uygun ortam sağlamış olmalıdır. Bu malzemelerin en başında, kerpiç yapımı için gerekli olan hammadde olan, beyaz killi toprak olarak tanımlayabileceğimiz marn ve çatı kaplamasında da kullanılmış olan hafif saz ve kamış gibi organik malzemeleri belirtmek mümkündür. Boncuklu Höyük'te yapıların aynı plan pozisyonu kullanılarak birbiri üzerine inşa edildiği, bir yapı devamlılığının varlığından bahsedilebilir. Bu oval planlı yapılar, birbirinden ayrı birimler olarak inşa edilmişlerdir. Yapı aralarında yer alan boşluklar genel atık/çöplük alanı olarak kullanılmıştır. Aynı yapı planlarının kullanılması kültürel karakteristiği belirleyen bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu argümanı destekleyici bir şekilde, bu durumun höyüğün doğal konumu itibarıyla içinde bulunduğu sulak ortama bağlı ve dolayısıyla kısıtlı alanda inşa etme zorunluluğundan doğan bir tercih olduğu da söylenebilir⁸.

Yapıların iç organizasyonuna bakıldığında, bunların içeriden, taban seviyesinde, yükseltilmiş bir platform ile ikiye ayrıldığı; bu ayrımın da bazı yapılarda platform sınırının kırmızı renkli boya ile boyanması ile daha belirgin bir hale getirildiği gözlemlenmiştir⁹. Yapıların iç duvarlarında hayvan başlarına yer verilmiştir. Hayvan başı uygulamalarının sembolik amaçları olduğu düşünülür. Evlerin güneybatı kısımlarına konumlanan ve genellikle yuvarlak bir planda inşa edilen ocakların kullanımı için ayrılmış olan alanlar, bir platform ile ayrılmış olan alandan daha kirli bir dolguya sahiptir. Bu durum, platformların belki de temiz ve kirli alanları ayırmak amacıyla uygulamaya alınmış olduğunu göstermektedir. Platform alanında tabanların beyaz plaster ile devamlı olarak yenilediğine dair izler görülür. Tekrarlanan bu işlem, Boncuklu Höyük'te açığa çıkarılan oval planlı yapı mimarisinin genel karakteristik özelliklerinden biri olarak kayıt altına alınmıştır. Bu alanların yiyecek hazırlama dışında, bilinçli bir şekilde temiz tutularak, günlük aktivitelerin, sosyalleşmenin ve uyuma faaliyetlerinin sürdürüldüğü alanlar olduğu düşünülmektedir¹⁰.

Boncuklu Höyük'teki evlerin ayrıntıları özellikle ilginçtir. Öyle ki, hiçbir ev birbiri ile aynı sembolik özelliklere sahip değildir. Evlerin birinde bir çift öküz kafatası yer alırken; bir diğerinde bir domuzun çene kemiği görülür. Birinde standart bir öküz kafatası yer alırken; diğer bir yapının giriş kısmına bir yabancı öküz boynuzu yerleştirilmiştir. Evlerin bazılarının tabanı

8 Baird ve diğ. 2012, 2013; Baysal 2013, 86.

9 Baysal 2013, 86.

10 Baird ve diğ. 2012, 2014; Baird ve diğ. 2017b.

yoğun bir şekilde boyanmışken, bazılarının tabanında “temiz” ve “kirli” bölümlerin arasına kırmızı doğal boya ile bir bant çekilmiş olması dikkati çeker. Bu farklılaşmalar, her evin sembolik içeriğinin güçlü bir bireysel hane kimliğinin ifadesini yansıtıyor oluşuna işaret eder. Aynı yerde üst üste ev inşa etme olgusu hanenin devamlılığına vurgu yapar. Evlerin tabanlarının altındaki gömütler ise hane halkı ile evin kendisi arasındaki yakın ilişkiye vurgu yapar. Ev hem hanenin fiziksel sembolü hem de devamlılığı olan bir kurumdur¹¹.

Ocağa yakın kısımlarda genelde yiyecek hazırlama faaliyetlerinin burada olduğuna işaret eden kül ve organik kalıntı karışımı bazı seviyeler tespit edilmiştir. Ocakların kullanım aşamasında oluşan dumanın bir şekilde dışarı çıkması için, olasılıkla ocağın üstüne denk gelen çatı kısmına bir çeşit baca işlevi gören bir delik açılmış olma ihtimali yüksektir. Böyle bir yapısal özelliğin olabileceği, kazısı yapılan evlerdeki ocak alanlarını çevreleyen ve ancak üst taraftaki açıklıktan gelebilecek yağmur veya eriyen kar sularının damlaması ile oluşabilecek dairesel bir hattın varlığıyla da kanıtlanmaktadır¹². Buna ek olarak, bazı yapılarda ocak çevresinde, ocağı çevreler durumda bulunan ve at nalı şeklinde sıralanan bir dizi delik, bu kısımda ahşap dal çubuklar kullanılarak oluşturulan ve ocağın etrafını çevreleyen bir ayırıcının varlığını düşündürtür (**Lev.3**). Bu şekilde dumanın bacaya yönlendirilmesi, ısının evin iç tarafına iletilmesi ya da üzerinde et benzeri besinlerin pişirilmesi gibi farklı işlevsel özellikleri olanaklı kılan bir yapısal unsur kullanılmış olabilir¹³.

Boncuklu Höyük'teki yapıların boyutları fazla büyük değildir. Evler yaklaşık 4.6x2.9m ile 5.25x4m arasında varyasyonlara sahiptir. Bu boyutlar dikkate alındığında evlerin 3 ila 7 bireyi rahatlıkla barındıracak hacme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bina içindeki platformlar uyuma alanı olarak değerlendirildiğinde 3 bireyin yatar/uzanır pozisyonda evlerin bu bölümlerini kullanmış olabileceği düşünülebilir¹⁴ (**Lev.4**)¹⁵. Boncuklu Höyük'te yukarıda özellikleri sıralanan yapılar dışında, açık alanlarda daha hafif malzemeler kullanılarak, bir çeşit çardak veya benzeri standart dışı yapıların kullanıldığı söylenebilir. Buralarda dış mekânın kullanılmasını olanaklı kılacak mevsimsel döngüler ile uyumlu günlük rutin aktivitelerin

11 Baird ve diğ. 2017b; Baird ve diğ. 2019.

12 Mustafaoğlu - Bar-Yosef 2016, 41.

13 Mustafaoğlu - Bar-Yosef 2016, 42; Baird ve diğ. 2014; Baird ve diğ. 2015.

14 Baird ve diğ. 2017b.

15 Levha 4 için kaynak: Baird ve diğ. 2017b, 759.

gerçekleştirilmiş olması muhtemeldir. Bu tipte standart dışı yapılar da hane halkının yaşam dinamiklerine yönelik bilgiler vermesi açısından üzerinde önemle durulan kazı alanlarını oluşturmaktadır¹⁶.

Boncuklu Höyük'te yapıların tabanlarında tespit edilen çok sayıdaki çukurun işlevleri oldukça karmaşıktır. Bu çukurlar, kör fare-köstebek benzeri kemirgenlerin kazarak açtığı çukurlar ile sıklıkla iç içedir ve kontekst içindeki pozisyonlarını belirlemek de her zaman kolay olmamaktadır. Ev içi uygulamaları olarak değerlendirilebilecek depolama veya ritüel/sembolik anlamlar yüklenebilecek nitelikte örneklerin olabileceği düşünülmektedir. Ev tabanlarındaki pozisyonları belli bir düzene uymamakla birlikte, genellikle temiz olarak nitelenen kısımlarda, duvar ve tabanın birleştiği noktalarda ve orta kısımlarında içlerinde çeşitli buluntularla birlikte, üstleri plaster ile sıvanmış bir şekilde tespit edilmişlerdir. Bu buluntular içinde çeşitli formlarda figürin parçaları, obsidiyen parçaları, kemikler/kemik aletler, taşlar ve deniz kabukluları ele geçirilmiştir. Bunların ev, hane halkı, ölüm ve yaşam bağlamlarında kozmolojik dinamiklerin de hâkim olduğu bir çeşit ritüel ile ilişkili olma olasılığı yüksektir¹⁷.

Kerpiç

Boncuklu Höyük'te yerleşimin büyük bir kısmını kerpiç kullanılarak yapılmış evler karakterize eder. Bu nedenle kerpiç yapım dinamiklerini anlamak için yapılan deneysel çalışmalarımız, özellikle de deneysel ev yapım sürecinde kilit bir rol oynamıştır. Kazılarda tespit edilen kerpiçler elle yapılmış, güneşte kurutulmuş, ovalimsi dikdörtgen şeklinde ve yaklaşık 15x30x7cm ile 18x35x10cm arasında değişen boyutlara sahiptir. Neolitik kerpicing ana bileşenini höyüğün yakın çevresini karakterize eden eski göl ve bataklık çökellerini oluşturan açık renkli marn toprak ve bataklık toprağı içinde bulunan çeşitli organik kalıntılar oluşturmaktadır¹⁸. Özellikle kazıda uygulanan flotasyon yöntemi ve arkeobotanik çalışmalarla incelenen karbonlaşmış bitki kalıntıları ve fitolitler (bitki hücrelerinin silika kalıntıları), sulak alan bitkilerinin baskın türler olduğunu kanıtlamakta olup, Holosen'in erken aşamalarında çevrede yerel bir sulak alanın varlığını da doğrular niteliktedir¹⁹. Kerpiçlerin tamamı kazıda çıkan örneklerle uyumlu bir şekilde elle yapılmıştır. Yapım sürecinde tamamı höyük ve yakın

16 Baird ve diğ. 2012.

17 Baird ve diğ. 2013, 2014; Baird ve diğ. 2015; Baird ve diğ. 2016a, 2016b; Baird ve diğ. 2017a.

18 Mustafaoğlu - Bar-Yosef 2016, 37.

19 Baird ve diğ. 2019.

çevresinde bulunan hammaddeler kullanılarak yapılan yedi farklı karışım test edilmiştir. Bu testlerin sonucunda %50 oranında açık renkli kil içeriği yüksek marn toprak, %30 oranında yüzey toprağı ile marn toprak arasında kalan nispeten daha koyu renkli alüvyal toprak ve birleştirici olarak %20 oranında ince saman ve otsu bitki ve su karışımı kullanılarak yapılan kerpiçler en uygun örnekleri oluşturmuştur.

Höyüğün en erken seviyeleri AMS yöntemiyle MÖ 8300–8100 ve geç seviyeleri MÖ 8100–7800 dönemlerine tarihlendirilir²⁰. Bu tarih aralığında Konya ovası ve yakın çevresi için Holosen başlarındaki iklimsel ve çevresel durum, kurak-yarı kurak bir iklimsel görünümünden, nem oranının oldukça yüksek seviyelere çıktığı iklimsel dalgalanmaların etkili olduğu göl ve sulak alanlarla çevrili bir paleo-çevreye dönüşümüyle karakterize edilmektedir²¹. Bu nedenle kerpiçlerin ev yapımında kullanıma uygun bir hale gelmesi için kurutma işleminin güneşli, yağış olmayan ve nispeten daha az nemli hava şartlarının olduğu dönemlerde yapılmış olmaları gerekmektedir. Kerpiçlerin kurumması yaklaşık 5 gün sürmekte ve sürecin en hassas bölümünü oluşturmaktadır. Çünkü tam kurummayan ve nemli kalan kerpicing çok kısa bir süre içinde parçalandığı ve kullanımının imkânsız bir hale geldiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmalarımızda kuruma ve sertleşme süreci başladıktan hemen sonra kerpiçler periyodik olarak “L” şeklinde çatılarak her yerinin eşit düzeyde kurutulması sağlanmıştır. Bu yöntem, tıpkı ev yapımında olduğu gibi etno-tarihsel bir yöntemdir ve yerel kerpiç ustalarından edindiğimiz bilgiler doğrultusunda uygulanmıştır.

1200 kerpiç, karışımın elde edilmesi, yapım ve kurutulması da dâhil olmak üzere 7 gün içinde tamamlanmıştır (daha az ya da fazla kişinin çalışması bu sürenin uzaması ya da kısalmasına neden olabilir). Kerpiç yapımında daha önce tecrübesi olmayan 5 öğrenci çalışmıştır. Yapımı süresince kerpici oluşturan unsurların elde edilmesi, karıştırılması, şekil verilmesi, kurutulması ve taşınması için planlama ve kolektif çalışmanın gerekli olduğu gözlemlenmiştir. Boncuklu Höyük'te aynı yerde üst üste ev inşa etme, hanenin devamlılığını dolayısıyla gelişmiş ev/aidiyet göstergesi olan karmaşık sembolik uygulamaların varlığını gösteren bir olgudur. Bu nedenle kerpiç ve ev yapım süresince hane halkının etkin bir dayanışma pratiği uyguladığı düşünülebilir. Bu düşüncemizi destekler nitelikte diğer bir gözlem ise kerpiç şekillerinin belirli bir standart göstermemesidir. 5 kişinin elle yaptığı kerpiçler, yapanların farklı el becerisini gösteren 5 farklı

20 Baird ve diğ. 2018, 3078.

21 Berger ve diğ. 2016, 1858.

form ve boyut varyasyonu ile şekillendirilmiştir (**Lev. 5**). Bu çeşitlilik, kazıda ev temellerinde tespit edilen kerpiç varyasyonları ile benzer bir özellik olarak karşımıza çıkmakta ve dolayısıyla tarafımızca farklı bireylerin kerpiç yapımında yer aldığı bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Kerpiç Ev Yapımı

Deneyel ev yapımına yönelik çalışmalar aşağıda verilen spesifik amaçlar doğrultusunda sürdürülmüştür²²

- Arkeolojik veriler temel alınarak bir ev yapmak ve ev içi yaşam pratiklerini deneyimlemek.
- Yapım sürecini belirleyen dinamikleri ve tüm mimari unsurların (kerpiç-organik malzemeler, taban ve duvar sıvaları, dam örtüsü) elde edilmiş, uygulanış biçimlerini ve kaynak alanlarını belirlemek ve birbirleriyle olan etkileşimlerini deneyimlemek ve gözlemlemek.
- Süreç bitiminde evin yapısal bütünlüğünün ve mimariyi oluşturan bütün unsurların doğal şartlardan (ısı değişimi, kar, yağmur, rüzgâr) nasıl ve ne derecede etkilendiğini gözlemlemek (ısı ve nem değişikliklerini ölçen sensörler vasıtasıyla).
- Arkeolojik verileri görselleştirerek ziyaretçilerin ve kazıya katılan uzman ve öğrencilerin Orta Anadolu Erken Neolitik Dönem mimarisi ve yaşam biçimi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak.

Boncuklu Höyük yerleşim dinamikleri başlığı altında değindiğimiz yapılar ile alakalı özelliklerden birisi de tespit edilmiş evlerin boyut varyasyonları üzerinedir. Özellikle boyutları daha büyük olan yapılarda çatı sisteminin nasıl tasarlanmış olabileceğini anlamak için kazısı önceki yıllarda yapılmış olan H açmasındaki 14 numaralı evin yapısal özellikleri ve boyutları esas alınarak standart bir ev inşa edilmiştir. Ana yapıım unsurlarını diğer yapılarda olduğu gibi kerpiç, ahşap, kamış ve sıva çamuru gibi organik malzemeler oluşturmuştur. H açması 14 numaralı yapı yaklaşık 4m genişliğinde ve 5,5m uzunluğunda, yarı oval ve ocak karşısında bulunan güney-doğu bölümü kısmen köşeli olan bir yapıdır²³. Bu boyutlardaki yapının çatı unsurunun yaklaşık 24m²lik bir alanı kaplayacak olması nedeniyle, yapının çatıyı örtecek kamış, çamur ve toprağın toplam ağırlığını taşıyacak bir duvar ve çatı sistemine sahip olması gerekmektedir. Böyle düşünülmesinin sebebi ise Boncuklu evlerinde çatıyı ya da üst yapıyı destekleyici ahşap dikmelere ait merkezi konumda belirgin bir dikme

22 Mustafaoğlu - Bar-Yosef 2016, 36.

23 Prof. Dr. Douglas Baird ile yapılan 25.07.2018 tarihli kişisel görüşme.

çukurunun bulunmamasıdır. Ancak üst yapıyı destekleyici olarak kullanılan ahşap dikmelere ait olabilecek, değişen sayılarda ve farklı noktalarda çukurlar mevcuttur. Destekleyici unsurların yapı içinde yer değiştirmesinin, mimari değişiklikler, tamirler, yenileme çalışmaları ve yapıların kullanım fonksiyonlarıyla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir²⁴.

2014 yılında inşa edilen 2 deneysel evin yapımı sırasındaki gözlemler sonucunda elde edilen bilgiler yapım sürecinde yol gösterici olmuştur. Ayrıca bu yeni yapıdaki daha büyük boyutlar ile doğru orantıda değişecek olan ve yapım sürecini belirleyen dinamikleri ve tüm mimari unsurların (kerpiç-organik malzemeler, taban ve duvar sıvaları, dam örtüsü) elde edilmiş ve uygulanış biçimlerini yeniden test etme olanağına sahip olunmuştur. Burada kerpiç yapımına yönelik süreç “kerpiç” başlığı altında verildiği için burada detaylı değinilmeyecektir. Ancak nicel olarak yapının ana unsurunu oluşturan kerpiç sayısının -yapının büyük boyutu da göz önünde bulundurulduğunda- daha fazla olabileceği daha önceki deneysel ev yapımındaki deneyim doğrultusunda tahmin edilerek yapı 1200 kerpiçle tamamlanmıştır.

Yapım sürecinde test edilmek istenilen unsurların başında 24m² boyutlarında bir çatının ağırlığını taşıyacak duvarların nasıl ve hangi yükseklikte yapılmış olabileceği gelmiştir. Boncuklu kazılarında sadece temel çukurları ve temel çukurlarının alt kotundan başlayan ve üst kotunda son bulan (temel çukurları yaklaşık 50-60 cm arasında değişiklik göstermektedir) kerpiç sıralarının varlığı tespit edilebilmiştir. Buna ek olarak, kazılarda temel çukuru çevresinde tespit edilen ve yıkılmış duvarlara ait olan düzensiz kerpiç sıraları yükseklik gibi yapısal unsurlarla ilgili olarak sınırlı bilgi vermektedir. Yapısal unsurların tafonomisi ve Boncuklu insan kemikleri üzerine çalışan Dr. Jessica Pearson tarafından ev içi ve dışı mezarlarda gömülü olan bireylerin iskeletlerine ait metrik ölçümler, Neolitik Boncuklu insanların ortalama 1.60m boya sahip olduklarını göstermiştir²⁵. Bu veriler, duvarların yüksekliğinin ne kadar olabileceğinin kurgulanmasında oldukça yol gösterici olmuştur. Ayrıca yakın ve ulaşılabilir çevrelerinde bulunan kaynaklardan sağladıkları organik mimari unsurları kullanmakta istikrarlı bir geleneğe sahip Neolitik Boncuklu insanların basit yapı statüğü konusunda tecrübelerine güvenmiş olduklarını düşünmek de olasıdır.

24 Baysal 2013, 86.

25 Dr. Jessica Pearson ile yapılan 20.08.2018 tarihli kişisel görüşme.

Duvarların yapım sürecinde Deneysel Arkeoloji'nin temelini oluşturan disiplinlerarası yaklaşımı uygulama fırsatına da sahip olunmuştur. Anadolu'nun orta bölgelerinde ve Konya ovasında kerpiç kullanım geleneğinin önce yığma sistem kerpiç yapılarla ve sonrasında ahşap iskelet arası kerpiç dolgulu yapılarla devam ettiği ve oldukça uzun bir süredir sivil mimariyi karakterize ettiği bilinmektedir²⁶. Etno-tarihsel bir sürecin parçası olan kerpiç evler, günümüzde Boncuklu Höyük'ün de sınırları içinde bulunduğu Hayroğlu kasabasında varlığını sürdürmektedir. Babadan oğula aktarılan ve nesiller boyunca varlığını sürdüren geleneklerin bir göstergesi olan yerel kerpiç ev ustalarının bölgede aktif olarak bulunuyor olması da deneysel ev yapım sürecinde etno-tarihsel yapım tekniklerini ve bu süreci belirleyen dinamikler ile tüm mimari unsurların (kerpiç-organik malzemeler, taban ve duvar sıvaları, dam örtüsü) elde edilmiş, uygulanış biçimlerini ve kaynak alanlarını belirleme ve birbirleriyle olan etkileşimlerini deneyimleme/gözleme fırsatı vermiştir.

Yerel ustalardan edinilen bilgiler, biraz daha geniş ve kalın kerpiçlerin duvarın son 3-4 sırasında kullanımının, çatıyı taşıyacak olan ahşap direklerin daha sağlam bir yüzeye yerleştirilmesine olanak sağlayabileceği konusunda fikir vermiştir. Ayrıca yarı oval bir şekil gösteren evin en geniş ve dolayısıyla çatı ağırlığının en fazla yoğunlaşacağı orta kısmında (metrik olarak evin uzunluğunun 3.00-3.50 m noktasına denk gelen bölüm) çapları en kalın ve en sağlam 4 sıra kavak direği (17-20 cm çapında ve 20-27cm arasında değişen aralıklarla yerleştirilen) kullanılmıştır. Çatının ikinci unsurunu oluşturacak olan hasır örtünün üst üste konulduğunda oluşan kesişme -dolayısıyla en kalın- bölümleri de bu direklerin üstüne gelecek şekilde konumlandırılmıştır (**Lev.6**). Yazı içinde belirtildiği gibi Boncuklu Neolitik ev mimarisinde merkezi konumda olması gereken ve dolayısıyla ağırlığın en fazla olduğu orta bölümü taşıyacak bir ahşap dikmeye ait olabilecek belirgin bir çukur bulunmamaktadır. Bu nedenle, yukarıdaki yapım tekniği kullanılarak çatının en geniş bölümünün ağırlığının kavak direklere eşit olarak dağıtılması sağlanmıştır. 2018 yılı Ağustos ayında yapılan bu uygulamanın geçen yaklaşık 2 yıllık süre içerisinde doğal şartlara uyum sağlayıp sağlamadığı kısa zaman öncesinde kontrol edilmiştir. Evin yapısal bütünlüğünde ve mimariyi oluşturan unsurlarda herhangi bir deformasyon olmaması boyutları oldukça büyük olan bu yapıda uygulanan etno-tarihsel tekniklerin ve daha önceki deneysel ev yapımında edinilen tecrübenin olumlu bir sonuç verdiğini göstermektedir.

26 Tuztaş - Çobancaoğlu 2006, 97-99.

Zemin Sıvası Uygulamaları

Boncuklu Höyük'te ev tabanları ve duvarlarında kullanılan doğru sıva karışımına ulaşmak ve bunların uygulama esaslarını deneyimlemek amacıyla çalışmalar son 4 yıldır devam etmektedir. 2014'te deneysel evlerde sadece marn toprak kullanarak başlatılan deneysel çalışmalarda uygulanan taban sıvalarının belirgin ölçüde çatladığı gözlemlenmiştir. Yerel kerpiç ustaları çatlamamanın önüne geçmek için yüksek oranda saman katkısı önermiş, bu önerinin uygulanması sonrasında taban sıvalarındaki çatlama oranı düşmesine rağmen, Neolitik ev tabanlarındaki yapısal görünümünden uzaklaşmıştır. Karışımın içeriğini anlayabilmek için daha önceden Neolitik ev tabanlarından incelenme için alınmış sıva örneklerinin analiz sonuçlarına odaklanılmıştır. Wendy Matthews ve Aroa Garcia-Suarez tarafından Boncuklu Höyük'te gerçekleştirilen yapısal mikromorfolojik çalışmaların sonuçları, Neolitik evlerin zeminlerinde az miktarda gübre kalıntıları ile bazı yanmış ve yanmamış organikler (yumurta kabuğu, mikro ve makro fauna kemikleri, sulak alan otsu bitkilerine ait kalıntılar) ve biraz kuvars içeren kumun da dâhil olduğu bir karışımın varlığını göstermiştir²⁷. Bu veriler doğrultusunda, daha uygun malzemeler kullanarak çeşitli sıva karışımları yapımına karar verilmiştir. Düşük miktarda katkıyla sıvaları yeniden üretme pratikleri çarpıcı bir biçimde başarısız olmuştur. Tüm karışımların en temel bileşeni olan yerel marn toprak içine kuvars, yanmış ve yanmamış organik maddeden oluşan 3 farklı kategorideki katkı maddesi eklenmiştir. Yalnızca kireçli toprak ve düşük alüvyonlu çökelti örneklerden oluşan bir kontrol grubu belirlenmiştir. Bunun dışındaki deneysel karışımlar kuvars içeren kum ve çeşitli yanmış /yanmamış organik karışımları, marn toprağı ve son olarak düşük düzeyde alüvyal çökelti bileşimi içermektedir.

Denemeler, kontroller dâhil olmak üzere, prehistorik sıva karışımlarına yakın bulunan 16 kombinasyonla sonuçlanmıştır (**Lev.7**). Yüksek oranda organik katkı içeren 2 örnek dışındaki tüm deneysel zemin uygulamaları çatlama göstermiştir. Bu 2 örnekten biri çok yüksek oranda sulak alan otsu bitkileri, diğeri ise taze hayvan gübresi içermektedir. Çatlama oranlarında azalma olmasına rağmen, deneysel zemin uygulamalarının genel yapısal görünümünün ulaşılacak istenen ve ev zeminlerini karakterize eden beyaz renkli zemin sıvaları ile benzerlik göstermediği gözlemlenmiştir. Bu sorunu çözebilmek için höyüğün yakın çevresi dışında olabilecek potansiyel kaynak alanlarına odaklanılmıştır. Boncuklu Neolitik insanların avcılık ve

27 Suarez ve diğ. 2018.

toplayıcılık faaliyetlerini sadece höyüğün yakın çevresinde değil, besin ve hammadde kaynakları elde etmek için daha uzak mesafelerdeki Karadağ ve Bozdağ'ı da içine alan (yaklaşık 40 km yarıçapında) bir coğrafyada gerçekleştirdikleri Collins ve arkadaşlarının yapmış olduğu Erken Holosen'e yönelik paleobotanik modelleme çalışmasından bilinmektedir. Çalışmada mimaride kullanılmış olan ahşap, sulak alan otları, saz/kamış ve kerpiç için uygun toprağı yaklaşık 10 km çapındaki bir mesafe içerisinde elde edebilecekleri önerilmektedir²⁸. Bu çalışmadan hareketle mimaride, özellikle de taban sıvalarında kullanılacak yapıda toprak ve benzeri hammaddenin bulunabileceğı ve de taşınabileceğı alanlar höyüğün yakın civarında araştırılmaya başlanmıştır.

Araştırılan alanlar içinde höyüğün yaklaşık 13 km güneybatısında, Dedemoğlu köyü sınırları içinde, Çarşamba Çayı'nı besleyen eski dere yataklarının kesitleri incelenirken üst toprağın 50cm altında ve 30cm genişliğinde kesit boyunca bir hat olarak ilerleyen, kireç oranı oldukça yüksek beyaz renkli bir toprak seviye keşfedilmiştir (**Lev. 8**). Deneysel evin tıpkı Neolitik örneklerinde olduğu gibi "temiz kısım" olarak adlandırılan ve oturma-yatma alanı olarak kullanılan bölümünün tabanlarına uygulanmak üzere beyaz renkli toprak kesitten örnek alınmış, yukarıda detaylarını verdiğimiz sıva karışımının içine -toprağın yapısının sert olması nedeniyle- önce su içinde çözülerek eklenmiştir. Zeminin bir bölümü üzerine uygulanan bu karışımın yaklaşık 24 saat kuruduktan sonra renk ve doku olarak Neolitik ev tabanlarına oldukça benzer olmasına rağmen, ince de olsa gözle görülebilen çatlakların yüzeyi kısa sürede kaplaması nedeniyle, Neolitik ev tabanlarında günümüzde bile sanki "perdahlanmışçasına" duran sıvalar ile zıtlık oluşturduğu gözlemlenmiştir. Burada kullandığımız "perdah" kelimesi kilit bir anlam taşımaktadır. Çünkü çatlak olan zeminler üstünde perdahlama tekniğini uygulamanın aranılan çözüm olabileceğı, P açmasında bulunan ve son üç yıldır kazılmakta olan 21 numaralı yapının taban sıvaları daha yakından incelendiğinde fark edilmiştir (**Lev. 9**). Evlerin "temiz" kısımlarında oldukça sıklıkla ve özenle yapıldığı görülen beyaz sıva uygulamasında özel bir teknik kullanılmış olabileceğı düşüncesinden hareketle sıvanın kurumasından sonra düz bir taş kullanılarak uygulanan perdahlama tekniğı sonucunda yüzeyde hiçbir çatlağın kalmadığı ve daha da önemlisi taban sıvasının sertleşerek daha kalıcı bir yapı kazandığı deneysel yöntemlerle anlaşılmıştır (**Lev. 10**). Perdah uygulaması sonucunda ev tabanlarının yapısal özelliklerini anlamaya yönelik önemli çıkarımlar

28 Collins ve diğ. 2018.

yapılmakla birlikte, özellikle perdahlama sürecinin basit olmadığı, el becerisi, ustalık ve uzun çalışma süresi gerektiren bir işlem olduğu da deneyimlenmiştir. Uygulamanın yapıldığı 3 deneysel evin taban boyutları farklılık göstermekle birlikte yaklaşık 4x3m boyutlarındaki ev tabanı, 2 kişinin günde 6 saat çalışması ile 3 günlük bir sürede yaklaşık 18 saatte tamamlanabilmiştir. Diğer ev tabanlarına yapılan uygulamalar da bu sürelerle yakın sonuçlar vermiştir. Uygulamayı yapan kişi sayısının ikiden fazla olmasının evin “temiz” kısmının boyutları nedeniyle çalışmayı oldukça zorlaştırdığı gözlemlenmiştir. Uygulamayı yapanın 1 kişi olması durumunda, çalışma gün ve saatinin iki katına çıkacağını varsaymak mümkündür.

Elde edilen saat ve çalışma günü gibi sayısal değerlerin, dönemin yaşam dinamiklerini belirleyen birçok değişken nedeniyle Neolitikte farklılık göstermiş olma ihtimali oldukça yüksektir. Ancak burada vurgulamak istenilen şey, Boncuklu Höyük'te yaşamış insanlar için de toprağın taşınması, hazırlanması ve perdah uygulamasının bir planlama, iş gücü ve kolektif çalışma gerektirmiş olabileceğidir. Buna ek olarak, oldukça güçlü hane kimliğinin sembolik pratiklerle karakterize olduğu Boncuklu Höyük'te beyaz kireçli toprağın özel bir teknikle ev tabanlarına sıklıkla uygulanmasının, hane halkı ve mekân arasındaki ilişkinin sembolik bir dışa vurumu olarak yorumlanması da mümkündür.

Sonuç Yerine

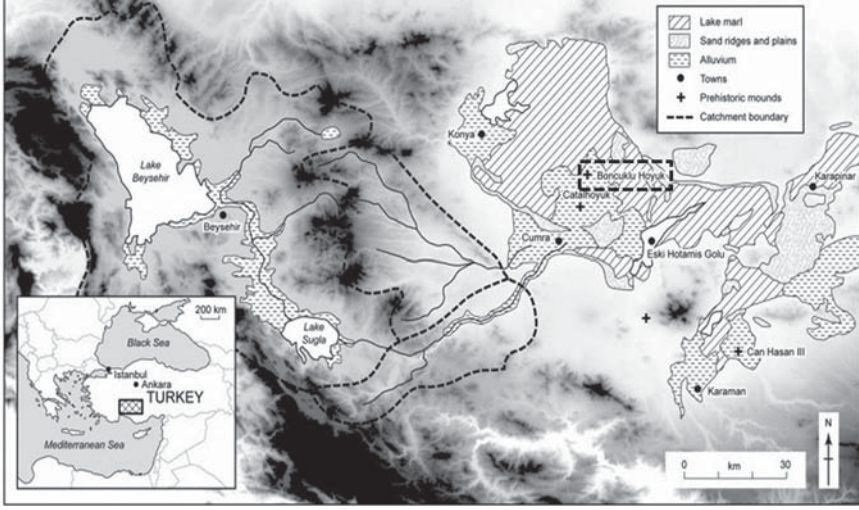
Genel bir değerlendirme yapılan bu bölüme, Boncuklu Höyük'te farklı konular üzerinde sürdürülmekte olan deneysel çalışmaların her birinin kendine özgü farklı dinamiklere sahip olduğunu, aynı zamanda arkeolojik yorumlamaya olan katkısı nedeniyle de ortak bir amaç taşıdığını vurgulayarak başlamak doğru olur. Deneysel çalışmaların başladığı 2014 yılından itibaren kazıda bulunanlarla form ve içerik açısından benzeşen, elle yapılmış yaklaşık 2500 kerpiç, şekil verme ve kurutma konusunda oldukça tecrübe kazanılmasını sağlamıştır. Özellikle kerpicici oluşturan farklı toprak tiplerinin, birleştirici malzeme ve suyun birbirleriyle olan etkileşimlerini gözlemlemek, bir yapının duvarını yükseltmek için tarafımızca edinilen becerilerin, kullanılan malzeme ve tekniğin sınırlarını anlama fırsatı vermiştir. Burada vurgulanmak istenen şey deneysel çalışmaları sürdüren bizlerin becerilerinin ne olduğunun sınanması değil, insan ve yapı malzemesini oluşturan hammaddelerin edinim ve kullanım süreçlerinin nasıl olabileceğine yönelik çıkarımların yapılabileceğidir. Yazının ilk bölümlerinde de vurgulandığı gibi deneysel arkeolojinin amaçlarından biri de

maddi kültür kalıntılarından yola çıkarak bir takım davranışsal varsayımlara ulaşmak ve onları test etmektir. Bu nedenle doğal ve sürdürülebilir yapı malzemelerini hemen yakınlarında bulunan kaynaklardan sağlayarak kullanan Neolitik Boncuklu insanların mekânları yaratım aşamaları “sürecin davranışsal/duyusal ve psikolojik geri bildirimlerini deneyimleme” amacına uygun bir şekilde anlaşılmalı çalışılmaktadır.

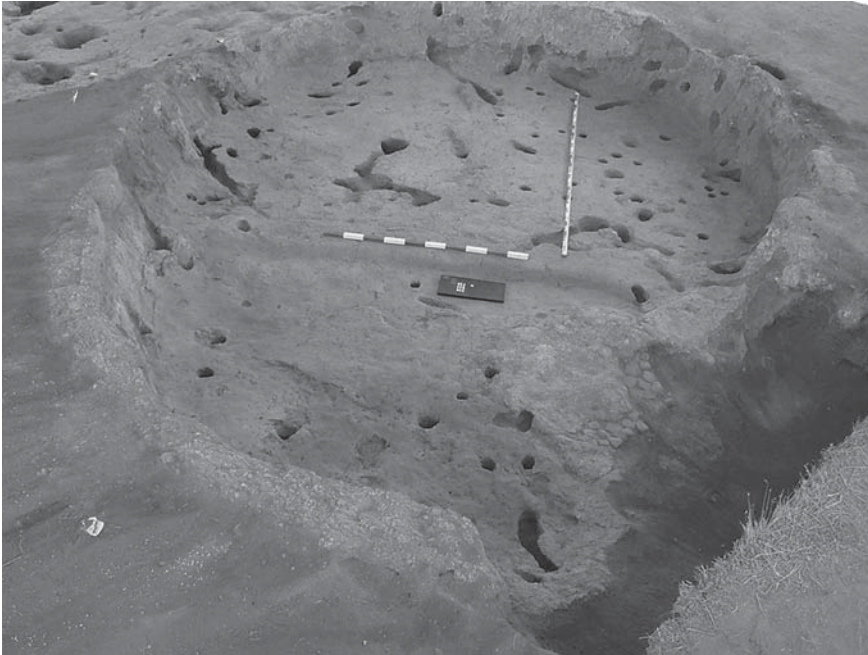
Bir evi yapmak için gerekli malzemenin bulunması ve taşınması başta olmak üzere tüm inşaat sürecinin, hane halkının katılımıyla etkin bir iş bölümü ile mevsimsel şartlar gözetilerek gerçekleştirilmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Buna ek olarak, Boncuklu Höyük'te açığa çıkarılan ev boyutları göz önüne alındığında bu çok da büyük olmayan mekânlar içindeki ortak yaşam pratiklerinin bir dizi deneyim, hiyerarşik kurallar ve karmaşık kültürel dinamiklerle uygulanabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca evlerin doğal şartlara verdiği yapısal tepkilerin fiziksel ve zamansal boyutunun ne olabileceğine yönelik olarak her kazı sezonu boyunca ve daha sonra sonbahar ve kış aylarında yapılan kontroller sonucunda, evlerin periyodik olarak onarım ve bazı bölümlerinin de yenileme gerektirebileceği düşünülmektedir. Yukarıda bahsedilen uygulamalara yönelik izlerin kazılar sonucunda tespit edilmiş olması da bu düşüncemizin doğruluğunu desteklemektedir. Neolitik Boncuklu insanların evlerin tabanlarını ve duvarlarını sıvarken uyguladıkları temel esaslarını ve yöntemlerini anlamaya yönelik olarak gözle görülür bir mesafe alınmıştır. Sıva içeriğinin oluşturulmasında doğru karışıma oldukça yaklaşıldığını söylemek mümkündür. Bu olasılığın 2021 yılı kazı sezonunda deneysel ev tabanlarındaki sıva kesitleri üzerinde yapılacak mikromorfoloji çalışmaları ile test edilmesi planlanmaktadır. Böylece kazısı yapılan Neolitik ev tabanlarındaki sıva karışımı ile deneysel olanların karşılaştırılma olanağı bulunabilecektir.

Yazıda değinilen tüm deneysel çalışmalar olayın tekrar yaşatılması, yeniden canlandırılması çalışmalarıdır; bir buluntu ya da eylemin veya bir binanın yeniden yapımının yanı sıra onu yapanın davranışları da dâhil olmak üzere süreçteki tüm değişkenler göz önünde bulundurularak deneyimlenmiş ve anlaşılmalı çalışılmıştır. Açık bir şekilde, Boncuklu Höyük'teki karmaşık sembolizm pratikleri ile karakterize olan hane halkı ve bunların sosyal yapısını sadece arkeolojik kayıtlardan çıkarmak zordur. Bu nedenle bu türden araştırmalar şu an için maddi kültür kalıntılarına dayanan deneyler yoluyla zenginleştirilmeye çalışılmaktadır. Bundan dolayı kazılar devam ettikçe cevaplanması gereken soruların her zaman olabileceği ve elde edilecek olan yeni verilerle çeşitlenerek devam edeceğini belirtmekte yarar vardır.

Boncuklu Höyükte Deneysel Kerpiç Ev Yapımı ve Taban Sıvası Uygulamaları Üzerine Bazı Gözlemler

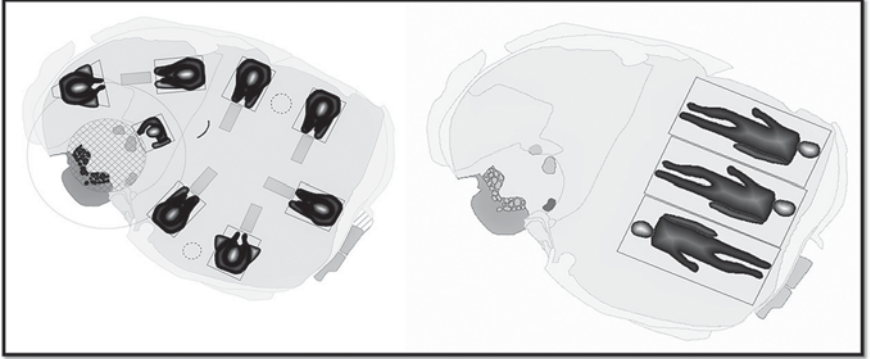
Levha 1: Boncuklu Höyüğün konumu.

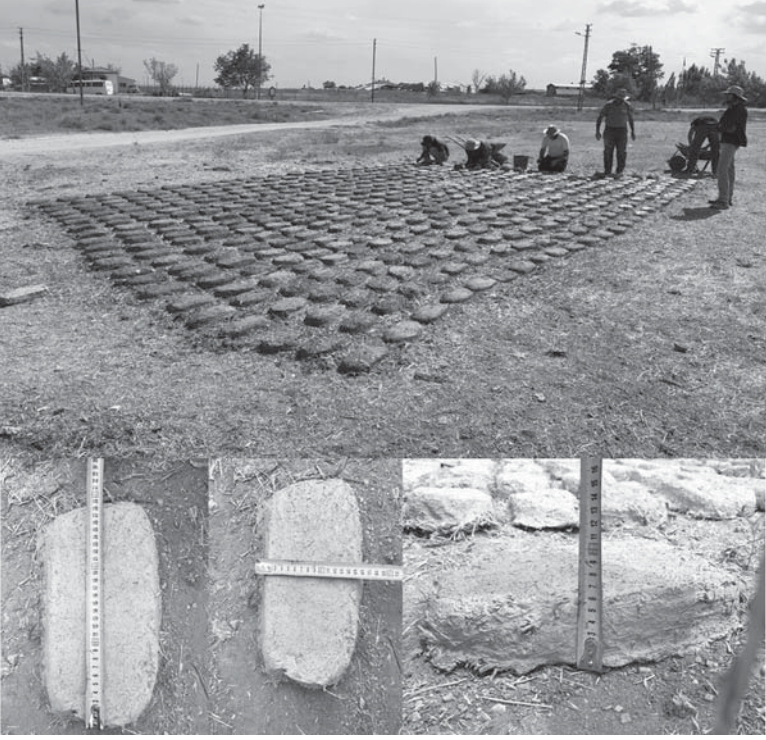
Levha 2: Neolitik ev ve temel çukuru.

Levha 3: Ocağın etrafını çevreleyen ayırıcı unsur.

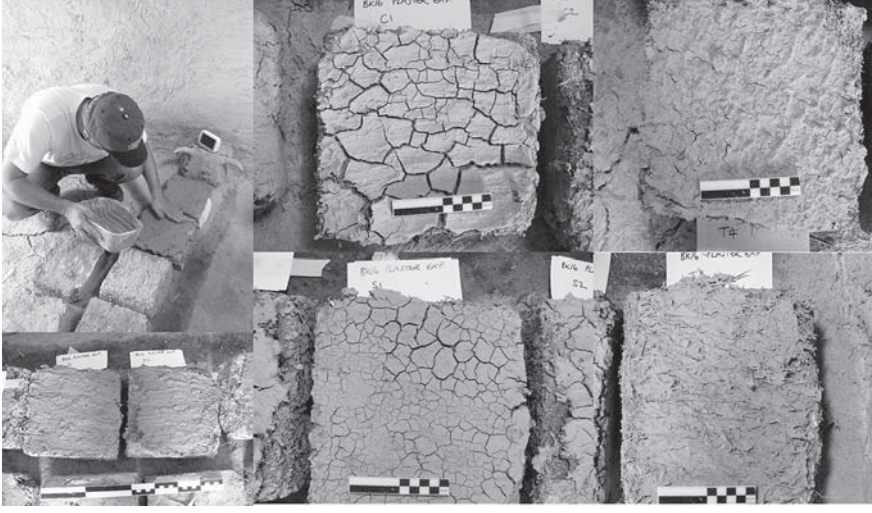
Levha 4: Hane halkının ev içi alan kullanımının canlandırılması.

Levha 5: Deneysel kerpiç boyutları ve kerpiç yapımı.

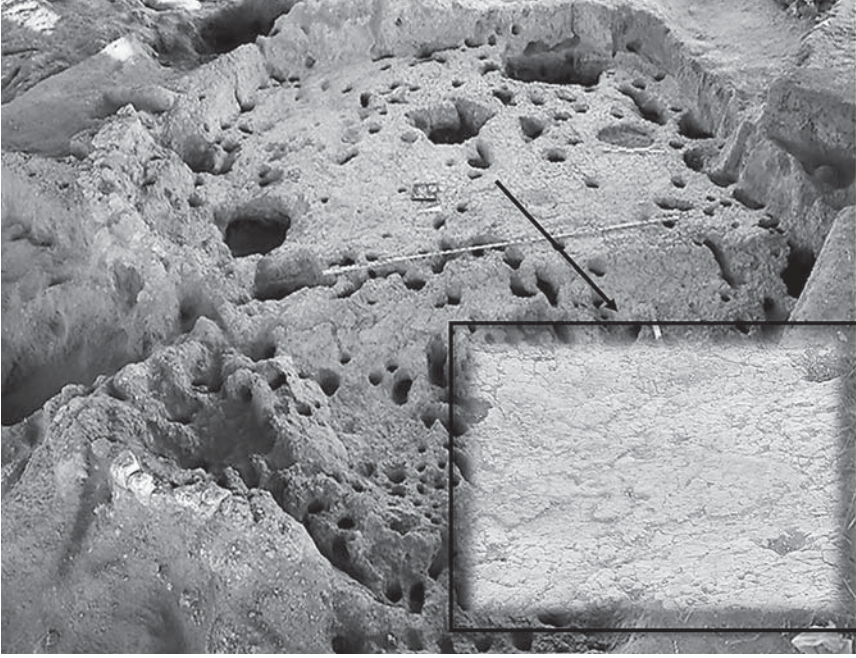
Levha 6: Çatıyı destekleyen ahşap direklerin pozisyonları.

Levha 7: Sıva karışımlarından örnekler.

Levha 8: Kireç oranı oldukça yüksek beyaz renkli toprak.

Levha 9: 21 numaralı yapının tabanı ve sıva detayı.

Levha 10: Taban sıvası üzerinde perdahlama tekniğinin kullanımı.

Kaynakça

Baird vd. 2012

Baird, D., Fairbairn, A., Martin, L., Middleton, C., “The Boncuklu Project: The Origins of Sedentism, Cultivation and Herding in Central Anatolia” M. Özdoğan – N. Başgelen – I. Kuniholm (Eds.) *The Neolithic in Turkey; Central Turkey, İstanbul*, 219-244.

Baird vd. 2013

Baird, D., Asouti, E., Astruc, L., Baysal, A., Baysal, E., Carruthers, D., Fairbairn, A., Kabukcu, C., Jenkins, E., Lorentz, K., Middleton, C., Pearson, J., ve Pirie, A., “Juniper smoke, skulls and wolves’ tails. The Epipalaeolithic of the Anatolian Plateau in SW Asian Context; Insights from Pınarbaşı”, *Levant* 45.2, 175-20.

Baird vd. 2014

Baird, D., Fairbairn, A., Bar-Yosef O., ve Mustafaoğlu, G., “The Boncuklu Project; The Spread of Farming and The Antecedents of Çatalhöyük” *Heritage Turkey. Vol.4*, 22-24.

Baird-Fairbairn-Mustafaoğlu 2015

Baird, D., Fairbairn A., ve Mustafaoğlu, G., “The Boncuklu Project; The Spread of Farming and The Antecedents of Çatalhöyük” *Heritage Turkey, Vol.5*, 18-21.

Baird-Fairbairn-Mustafaoğlu 2016a

Baird, D., Fairbairn A., ve Mustafaoğlu, G., “The Boncuklu Project; The Spread of Farming and The Antecedents of Çatalhöyük” *Heritage Turkey, Vol.6*, 15-19.

Baird-Fairbairn-Mustafaoğlu 2016b

Baird, D., Fairbairn A., ve Mustafaoğlu G., “2014 Yılı Boncuklu Höyük Kazısı. Tarımın Yayılımı ve Çatalhöyükün Öncülleri”, 37. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, 15-24.

Baird-Mustafaoğlu-Fairbairn 2017a

Baird, D., Mustafaoğlu G. ve Fairbairn A., “2015 Yılı Boncuklu Höyük Kazısı. Tarımın Yayılımı ve Çatalhöyükün öncülleri”, 38. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, 87-96.

Baird-Fairbairn-Martin 2017b

Baird, D., Fairbairn, A. ve Martin, L., “The Animate House, The Institutionalization of The Household in Neolithic Central Anatolia”, *World Archaeology*, 49 (5), 753-776.

Baird-Fairbairn-Mustafaoğlu 2018

Baird, D., Fairbairn A. ve Mustafaoğlu, G., “Boncuklu: The Spread of Farming and The Antecedents of Çatalhöyük”, *Heritage Turkey, Vol 8*, 15-18.

Baird vd. 2018

Baird, D., Fairbairn, A., Jenkins, E., Martin, L., Middleton, C., Pearson, J., Asouti, E., Edwards, Y., Kabukcu, C., Mustafaoğlu, G., Russell, N., Bar-Yosef, O., Jacobsen, G., Wu, X., Baker, A., ve Elliott, S., “Agricultural Origins on The Anatolian Plateau”. *PNAS* 115 (14), 3077- 3086.

Baird-Fairbairn-Mustafaoğlu 2019

Baird, D., Fairbairn A.ve Mustafaoğlu, G., “Boncuklu Höyük. Konya Ovası’nda İlk Çiftçiler”, *Aktüel Arkeoloji*, Sayı 69, 15-18.

Baysal 2013

Baysal, A., “Konya Ovası Neolitik Dönem Kültürel Gelişimi İçinde Boncuklu Höyük ve Önemi”, *Colloquium Anatolicum XII*, 79-104.

Berger vd. 2016

Berger, J. F., Lespez, L., Kuzucuoğlu, C., Glais, A., Hourani, F., Barra, A., Guilaine, J., “Interactions Between Climate Change and Human Activities During the Early to Mid-Holocene In the Eastern Mediterranean Basins” *Climate Past*, 12, 1847–1877.

Collins vd. 2018

Collins, C., Asouti, E., Grove, M., Kabukcu, C., Bradley, L., ve Chiverrell, R., “Understanding Resource Choice at The Transition From Foraging to Farming: An Application of Palaeodistribution Modelling to The Neolithic of The Konya Plain, South-Central Anatolia, Turkey”, *Journal of Archaeological Science*, 96, 57- 72.

Fairbairn vd. 2014

Fairbairn, S.A., Jenkins, E., Baird, D., and Jacobsen, G., “9th millennium plant subsistence in the central Anatolian highlands: new evidence from Pinarbasi, Karaman Province, central Anatolia”. *Journal of Archaeological Science*, 41, 801-812.

Mathieu 2002

Mathieu, J.R., “Introduction- Experimental Archaeology: Replicating Past Objects, Behaviors, and Processes”, J. R. M. Mathieu (ed.), *Experimental Archaeology (BAR)*, 1-11.

Mustafaoğlu-Bar Yosef 2016

Mustafaoğlu, G., Bar Yosef, O., “Building Experimental Houses at Boncuklu Höyük”, *APAD Anadolu Prehistorya Araştırmaları Dergisi* 2, 34-55.

Mustafaoğlu 2017

Mustafaoğlu, G., “Neolitik Boncuklu Höyük”, *Bilim ve Ütopya*, Sayı 275, Yıl 23, 31-37.

Reynolds 1999

Reynolds, P.J., *The Nature of Experiment in Archaeology*. In *Experiment and Design: Archaeological Studies in Honour of John Coles* (Ed. A. F. Harding). Oxford: Oxbow, 156–162.

Tuztaşı-Çobancaoğlu 2006

Tuztaşı, U., Çobancaoğlu, T., “Anadolu’da Kerpicin Kullanım Geleneği ve Kerpiç Konut Yapım Sistemlerinin Karşılaştırılması” *Tasarım+Kuram Dergisi*, Sayı:5, 95-104.

Suarez-Portillo-Matthews 2018

Suárez, G, A., Portillo, M., ve Wendy Matthews, W., “Early Animal Management Strategies During The Neolithic of The Konya Plain, Central Anatolia: Integrating Micromorphological and Microfossil Evidence”, *Environmental Archaeology*, 1-19.

Building-in Time: The Complicated Lives of Roman Civic Structures in Asia Minor

Zaman İçinde İnşaat: Küçük Asya'daki Roma Kentsel Yapılarının Karmaşık Yaşamları

Diane Favro
11

Kazı Verileri Işığında Olba'nın Erken Yerleşim Tarihi

The Early Settlement at Olba in Light of Evidence from Olba Excavations

Emel Erten
33

Victoria & Albert Museum'dan Sardes'e Uzanan Bir Yanlış Anlama

A Misunderstanding from the Victoria & Albert Museum to Sardis

Fikret K. Yegül
49

Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Yerleşmesinin Kalkolitik Dönem Hane Organizasyonu: Bileşik Bir Yapı Kompleksi Örneği

Chalcolithic Household Organization of Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Settlement: An Example of a Compound Building Complex

Erkan Gürçal - Burçin Erdoğan
67

Boncuklu Höyükte Deneysel Kerpiç Ev Yapımı ve Taban Sıvası Uygulamaları Üzerine Bazı Gözlemler

Some Observations on Building an Experimental Mud-Brick House and Plaster Floor Implementation at Boncuklu Höyük

Gökhan Mustafaoğlu
89

Ankara'dan Isis ve Harpokrates Betimli Sihirli Yüzük Taşları ve Amuletler

Magical Gems and Amulets with Isis and Harpokrates from Ankara

Melih Aslan - Yavuz Yeğin
113

Olba Kazıları Late Roman 1

Amphoraları ve Arkeometri Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Evaluation and Archaeometric Results of Late Roman Amphorae 1 from Olba Excavations

Safiye Aydın - Erkan Alkaç - Murat Eroğlu - Yusuf K. Kadioğlu
137

Olba'da Hıristiyanlığın İlk İbadethanesi: "Mağara - Kilise"

The First Sanctuary of Christianity in Olba: Cave-Church

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin
175

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

